

נישואים פרטיים כהלכה

נישואים פרטיים כהלכה

חוברת מידע

בעריכת:

עו"ד בתיה כהנא-דרור

עו"ד אורית להב

בהוצאת עמותת 'מבוי סתום'

מבוי סתום
לפתוח דלתות

מערכת: מאור אלבק, עו"ד בתיה כהנא-דרור, עו"ד אורית להב,
עו"ד ליאור ליברובסקי, איתמר שטאל

עריכה לשונית: איילה גונן

תמונת שער: יוחאי סמט

עיצוב גרפי: אורית לוי

המידע בחוברת זו איננו בגדר ייעוץ הלכתי או משפטי ממצה, ואין להסתמך עליו ככזה. זוגות המעוניינים להינשא דרך מיזם 'נישואים פרטיים כהלכה' מוזמנים לפגישת ייעוץ.

privatemarriage.org

מהדורה שנייה (מתוקנת ומורחבת)

נדפס בירושלים, תשע"ט - 2019

© כל הזכויות שמורות לעמותת 'מבוי סתום'

התעשייה 8, ירושלים | טלפון: 02-6712282 | pm@mavoisatum.org

לתרומות: mavoisatum.org

פתח דבר

עו"ד בתיה כהנא-דרור, מנכ"לית לשעבר, עמותת 'מבוי סתום'

"עתה עם לבבי לכרות ברית"

דברי הימים ב', כ"ט, י'

צעירים רבים בדורנו חפצים לכונן ברית זוגית על פי ההלכה והמסורת היהודית, המושתתת על שוויון ועל כבוד הדדי. את מחויבותם לזוגיות שוויונית הם מבקשים להביא לידי ביטוי בנישואיהם, אלא שכיום ההסדרים החוקיים בישראל שוללים את החופש לבחור בדרך זו.

מסלול הנישואים שאותו מתווה המדינה באמצעות המונופול הרבני אינו מעניק את המשקל הראוי לערכי החירות, השוויון והצדק היונקים מהמסורת היהודית ומהחיים המודרניים. בישראל כיום לא קיימת אפשרות ממלכתית להינשא בדרך שתמנע עגינות וסרבנות גט. מציאות זו הובילה אותנו לייסד את מסלול 'נישואים פרטיים כהלכה', שיתואר בפירוט בחוברת שלפניכם.

לאורך הדורות פסיקת ההלכה התבטאה ברגישות כלפי הקשיים שזימנה המציאות, וכלפי הלכי הרוח המתחדשים. רגישות זו אפשרה עשיית שימוש במגוון כלים במטרה להגן על האישה מפני עגינות, סרבנות גט ופגיעות אחרות. הלכות ותקנות רבות נקבעו בכדי למנוע את הפיכתם של הנישואים ליחסי שליטה, ועל מנת להעמיק את ערכי המחויבות וההדדיות במסגרתם.

אנו ב'מבוי סתום' שואפים להמשיך ולפעול ברוח זו באמצעות מיזם 'נישואים פרטיים כהלכה', בהתאם להלכה ולמסורת היהודית, במטרה לחזור ולחבר את הציבור בישראל לדרך של יהדות מכילה ומוסרית, המתמודדת עם אתגרי הזמן, ומהווה אבן שואבת לדור הצעיר.

בתיה

תוכן עניינים

7.....	מבוא
8.....	המעמד האישי בישראל: תמונת מצב
14.....	נישואים וגירושים בהלכה היהודית
17.....	פתרון הלכתי משולב: הסכם קדם-נישואים ותנאי בקידושין
22.....	מסלול נישואים פרטיים כהלכה
27.....	נספח א' - הסכם קדם נישואים
34.....	נספח ב' - הסכם 'החוט המשולש' עם תנאי בקידושין

מבוא

מסלול 'נישואים פרטיים כהלכה' נועד לענות על הצורך של זוגות רבים בישראל המבקשים להינשא כדת משה וישראל, אך באופן פרטי.

בישראל, כיום, על פי חוק, הממסד הרבני מחזיק בידיו סמכויות בלעדיות בתחום הנישואים והגירושים, ונמנע מלהחיל פתרונות הלכתיים קיימים לבעיות סרבנות הגט והעגינות, או לחלופין לפתח מנגנונים חדשים שיילחמו בתופעה. מציאות זו מעצימה את אי-השוויון המובנה בהלכה היהודית בין גברים לנשים, ומעודדת תופעות פסולות כגון התנכרות וזלזול כלפי נשים, והפעלת לחץ על נשים להיכנע לסחיטה המוצבת כתנאי לקבלת גט.

כחלק מפעילותה הרחבה לפתרון תופעות העגינות וסרבנות הגט, ייסדה עמותת 'מבוי סתום' את מסלול 'נישואים פרטיים כהלכה'.

'פרטיים': מכיוון שהנישואים נערכים מחוץ לרבנות, הם אינם מוכרים לצורך רישום במוסדות המדינה. עם זאת, הנישואים במסגרת המסלול יזכו למעמד "ידועים בציבור", שמקנה להם זכויות וחובות כמעט זהות לאלו של זוגות נשואים, או לחלופין יערכו בנוסף נישואים אזרחיים בחו"ל, וכך יוכלו להירשם כנישואים במשרד הפנים.

'כהלכה': נישואיהם של בני זוג הנישואים במסגרת המסלול כשרים על פי ההלכה האורתודוקסית. המסלול כולל שני מנגנונים הלכתיים שנועדו למתן את היעדר השוויון בין בני הזוג, ולמנוע עגינות וסרבנות גט: **הסכם קדם-נישואים ותנאי בקידושין.**

בחוברת זו תוכלו למצוא מידע מפורט על מסלול 'נישואים פרטיים כהלכה': על יתרונותיו וחסרונותיו, ועל סוגיות נוספות המשיקות לו.

המעמד האישי בישראל: תמונת מצב

סמכות בתי הדין הרבניים על תחום הנישואים והגירושים

החוק בישראל מעניק סמכות בלעדית על המעמד האישי של אזרחים יהודים לבתי הדין הרבניים הכפופים לרבנות הראשית. בשל כך, נישואים וגירושים של יהודים נערכים בישראל על פי ההלכה. רישום הנישואים נעשה דרך הרבנות, והדיון בגירושים נתון בידי בתי הדין. המשמעות היא שבני זוג שהתחתנו דרך הרבנות ומחליטים להיפרד, מחויבים להתגרש בבית הדין הרבני. אילו אפשרויות עומדות בפני בני זוג המעוניינים להינשא מבלי לערב את הרבנות בנישואיהם? להלן נסקור את החלופות השונות.

נישואים אזרחיים בחו"ל - פתרון מספיק?

החוק מכיר בנישואים אזרחיים שנערכו במדינה זרה לצורך רישום כנישואים, גם במידה ובני הזוג הם אזרחי או תושבי ישראל. בניגוד לכך, כמעט בלתי אפשרי להתגרש במדינה שבני הזוג אינם אזרחיה או תושביה.

לפיכך, יהודים תושבי ישראל הרשומים כנישואים במרשם האוכלוסין יוכלו להתיר את נישואיהם אך ורק דרך בית הדין הרבני בישראל. חשוב לחזור ולהדגיש: בני זוג שנישאו בנישואים אזרחיים במדינה זרה ונרשמו כנישואים במשרד הפנים, ייאלצו להתגרש בבית הדין הרבני, בין אם ערכו טקס חתונה אורתודוקסי ובין אם לאו.

נישואים במדינה זרה מאפשרים הכרה בנישואים מצד מוסדות

המעמד האישי בישראל: תמונת מצב

המדינה מבלי להזדקק לרבנות, ובכך טמון היתרון שבאפשרות זו. זוגות שיבחרו בה יזכו בכל הזכויות של נשואים, וברישום מעמדם. הדבר יקנה לקשר הזוגי בהירות משפטית חזקה מזו של מעמד ה"ידועים בציבור", כפי שיוסבר בהמשך. כאמור, החיסרון המרכזי של נישואים במדינה זרה הוא הצורך בהתדיינות בבית דין רבני במקרה של פירוק הקשר.

הליכי הפרידה במקרה של נישואים בחו"ל ורישום בישראל

כאשר זוג שנישא במדינה זרה מתייצב בבית דין רבני לשם גירושים, עומדות בפני בית הדין שלוש אפשרויות. הראשונה היא להתייחס לבני הזוג כנשואים כדת משה וישראל ולחייבם בגט. השנייה היא לדרוש "גט לחומרא" (גט עקב מדיניות מחמירה), מתוך התייחסות לתוקף הנישואים כמוטל בספק. האפשרות השלישית היא לקבוע כי בני הזוג פנויים מבחינת ההלכה. במצב זה אין צורך בגט, אך למרות זאת בית הדין יתיר את הנישואים מתוקף תפקידו כערכאה שיפוטית. במידה ובית הדין בוחר באפשרות זו, הדיון בנושאי רכוש, משמורת ילדים ובעניינים כרוכים נוספים ייערך בבית משפט לענייני משפחה.

לעומת זאת, במידה ובית הדין מחליט לסדר גט רגיל או לחומרא, קיימת אפשרות שעל פי בקשת אחד מבני הזוג בית הדין ידון גם בנושאים הכרוכים. עניין זה תלוי בשאלה אם אחד מבני הזוג הקדים להגיש בקשה ליישוב סכסוך בבית הדין או בבית המשפט, ובכך קנה את הזכות לקביעת מקום ההתדיינות בנושאים אלו.

החלופה: מעמד ידועים בציבור

מעמד ה"ידועים בציבור" פותח במרוצת השנים בפסיקת בית המשפט ובחקיקת הכנסת, לטובת המנהלים אורח חיים זוגי אך אינם נשואים. במובנים רבים ידועים בציבור שווים לנשואים בזכויותיהם ובחובותיהם, וביכולתם לקיים מסגרת זוגית ומשפחתית הכוללת שותפות כלכלית ויחסי שארות, הקובעים לעניין אחריות הורית, ירושה וכדומה.

עם זאת, לא נקבעו בחוק קריטריונים ברורים להכרה בידועים בציבור, והללו פותחו על ידי בתי המשפט. בין הקריטריונים המרכזיים: ניהול משק בית משותף, קיום כלכלי המושתת על שיתוף במאמצים ובאמצעים, וקיום קשר אינטימי למשך זמן משמעותי.

ההבדל המרכזי בין נשואים לידועים בציבור הוא בכך: קשר הנישואים הוא סטטוס משפטי התקף עד לביטולו על ידי גירושים, ללא תלות בטיב חיי הזוגיות. לעומת זאת, ההכרה בבני זוג כידועים בציבור תלויה במאפייני הקשר הזוגי העומדים למבחן בכל רגע נתון. הבדל זה מקנה יתרונות וחסרונות לכל אחת משתי החלופות.

על ידועים בציבור מוטל נטל מוגבר של הוכחת הקשר הזוגי, שחל בכל עת שיידרשו לה לשם קבלת זכויותיהם וחובותיהם מהרשויות השונות.¹ נטל זה הוא החיסרון הבולט ביותר של מעמד הידועים בציבור, שכן הוכחת הקשר כרוכה לא אחת בסרבול. בנוסף, נטל ההוכחה המוגבר עלול לגרום קשיים במצבי קיצון כגון גירושים, או אבדן כשירות משפטית של אחד מבני הזוג. בני זוג נשואים, שמעמדם האישי בהיר מכוח הרישום בתעודת הזהות, נהנים מיתרון מבחינה זו על פני ידועים בציבור.

הליכי הפרידה של ידועים בציבור

כאמור, מעמד ידועים בציבור תלוי בקיום חיים משותפים בפועל. כפועל יוצא, ידועים בציבור שמחליטים להיפרד אינם נדרשים להליך משפטי כדי להתיר את הקשר הזוגי. היתרון החשוב ביותר הנובע מכך הוא הפטור מהצורך לעבור בבית דין רבני ממלכתי

1. גם חתימה על הסכם ממון או הסכם קדם נישואים אינה מקנה הכרה מוחלטת במעמד של ידועים בציבור. הסכם כזה יכול להוות ראייה לכוונות של בני הזוג לחיות כידועים בציבור וכן להסדיר סוגיות כלכליות, אך הוא אינו מיתר בחינה של מאפייני הקשר בשעה שנדרשת הכרה משפטית בבני הזוג כידועים בציבור.

המעמד האישי בישראל: תמונת מצב

כחלק מהליך הפרידה. עניינים הכרוכים בפירוד כגון רכוש, משמורות והסדרי ראייה יכולים להתברר באמצעות הליכי גישור ופשרה, או בבית משפט לענייני משפחה. יש לציין כי ענייני רכוש אפשר לעגן מראש בהסכם ממון.

זוגות המתחתנים דרך מסלול 'נישואים פרטיים כהלכה' נישאים כדת משה וישראל, ונישואיהם תקפים על פי ההלכה. לפיכך, מוטלת עליהם החובה להתגרש על פי ההלכה, גם אם בחרו לחיות במעמד אזרחי של ידועים בציבור. על עניין זה יורחב בהמשך, בפרק העוסק במסלול 'נישואים פרטיים כהלכה'.

חשוב לשים לב כי בנוסף לאפשרות להתגרש כהלכה באופן פרטי, קיימת לזוג שנישוא באופן פרטי גם האפשרות לפנות לבית הדין הממלכתי ולבקש שיתפוס סמכות על הגירושים, על אף שהזוג אינו רשום כנשוי. זהו יתרון במקרה שאדם שנישוא באופן פרטי מסרב להתגרש מבן זוגו, שכן המסורב יכול לפנות לבית הדין הממלכתי, וזה עשוי להפעיל סנקציות על הסרבן. החיסרון בדבר הוא שבאפשרות בית הדין לתפוס סמכות על הגירושים גם כאשר אין סרבנות גט, אם אחד מבני הזוג פונה באופן חד-צדדי לבית הדין הממלכתי.

זכויות וחובות ידועים בציבור (הרחבה)

להלן מידע על אודות הבדלים בין נשואים לידועים בציבור במספר סוגיות עיקריות.

חוק יחסי ממון (אצל נשואים) מול הלכת השיתוף (אצל ידועים בציבור)

כשבני זוג נשואים מתגרשים, חלוקת הרכוש נעשית על פי "חוק יחסי ממון בין בני זוג", הקובע כי בני הזוג שותפים ברכוש ובחובות שצברו במהלך נישואיהם. כאשר ידועים בציבור נפרדים, חלוקת הרכוש ביניהם נעשית על פי הסדר מקביל - "הלכת חזקת השיתוף" שאיננה מעוגנת בחוק אלא כ'הלכה', כלומר בהתאם לפסיקה שנקבעה בבתי המשפט. גם "חזקת השיתוף" קובעת חלוקה שוויונית של הנכסים ושל החובות שנצברו במהלך החיים המשותפים. ההבדל העיקרי בין "חוק יחסי ממון" ו"חזקת השיתוף" מקורו בהבדל שהוזכר לעיל בין מעמד הנישואים, התקף עד לביטולו הרשמי, ובין מעמד הידועים בציבור, התלוי בכל עת בטיב הקשר. במקרה של מחלוקת, החלת "הלכת השיתוף" תלויה בהוכחה לכוונת השתתפות בנכסים בפני בית המשפט, ובהערכת השופטים את המאמץ המשותף, משך החיים המשותפים ואופיים, וכיוצא בזה.

מס הכנסה וביטוח לאומי

קיימים שני סוגים של חישוב מס הכנסה ליחידה משפחתית: חישוב מאוחד, שלפיו ההכנסות וההוצאות של שני בני הזוג מצטרפות אלו לאלו, וחישוב נפרד, שלפיו לכל אחד מבני הזוג נערך חישוב נפרד. חישוב המס עבור זוג נשוי נערך על פי הסוג המיטבי מבין השניים, מאוחד או נפרד, ואילו לידועים בציבור החישוב ייעשה תמיד בנפרד.

נקודות הזיכוי לצורך חישוב מס הכנסה הניתנות לזוג הנשוי אינן ניתנות לידועים בציבור. כך, למשל, ידועים בציבור אינם מקבלים

נקודות זיכוי עבור בן זוג שאינו עובד מסיבות בריאותיות, עבור בן זוג מעל גיל הפנסיה, עבור החזקת בן זוג המוחזק במוסד, ובגין תשלומים של בן הזוג לביטוח חיים ולפנסיה. לגבי נקודות זיכוי הכנסה עבור ילדים, אין הבדל בין זוג נשוי לבין ידועים בציבור. לא קיימים הבדלים בין ידועים בציבור לנשואים מבחינת מעמדם מול המוסד לביטוח לאומי.

חוק פיצויי פיטורין

כאשר אחד מבני זוג הנשואים כחוק מתפטר ועובר לרגל נישואיו לישוב בישראל שבו גר בן-זוגו, הוא יקבל פיצויים ממקום עבודתו כאילו פוטר, מה שאין כן אצל ידועים בציבור.

זוגיות, משפחה, והורות

שינוי שם: ידועים בציבור יכולים לשנות את שם משפחתם כך שיהיה זהה לזה של בן או בת הזוג.

רישום ילדים: ילד שנולד לידועים בציבור זוכה ליחס משפטי זהה לזה של ילד שנולד להורים נשואים. רישום ילד כבנו של ידוע בציבור ייעשה על פי הצהרת בני הזוג, ושם משפחתו יקבע לפי החלטתם.

טיפול פוריות ופונדקאות: בסוגיות אלה אין הבדל בין נשואים לבין ידועים בציבור.

אימוץ: בניגוד לעבר, גם בסוגיה זו אין כיום הבדל בין נשואים לידועים בציבור.

חזקת הגיל הרך: חזקת הגיל הרך מתקיימת אף אצל ידועים בציבור וזאת בהתאם לקביעת החוק שטובת הילדים עד גיל שש לגור עם אמם.²

2. נושא זה נמצא כעת בתהליכי שינוי.

נישואים וגירושים בהלכה היהודית

חופה וקידושין

החתונה היהודית הנוהגת כיום היא שילוב של שני טקסים שבעבר היו נפרדים: קידושין וחופה. בקידושין נותן האיש טבעת לאישה ואומר "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל", והאישה מסכימה לקבל את הטבעת ולהתקדש. משמעות הקידושין היא ייחוד האישה לאיש המקדש, ואיסורה על שאר העולם. כניסת בני-הזוג לחופה מסמנת את תחילת נישואיהם - כניסתם לחיים משותפים בבית אחד. במעמד החופה הבעל נותן לאשתו את שטר הכתובה, שבו מפורטות החובות שבהן מחויב הבעל כלפי אשתו על פי ההלכה. על הכתובה חותמים שני עדים הנוכחים במעמד החופה ובעת הקידושין. כשרותם של העדים על פי ההלכה היא תנאי לתקפות ההלכתית של הקידושין והנישואים.

אי-השוויון בנישואים בהלכה

מוסד הנישואים בהלכה היהודית איננו שוויוני. א-סימטריות זו מקבלת ביטוי מובהק בהליך הגירושים ההלכתי: גירושים על פי ההלכה תלויים ברצון הבעל, בעוד שאינם תמיד תלויים ברצון האישה.³ מציאות זו נותנת בידי הבעל כוח לעגן את אשתו על ידי סירוב למתן גט. בנוסף, אישה עלולה להיקלע לעגינות גם ללא כוונת זדון של הבעל, במקרה שבו הוא נעדר, או הופך לא

3. אינו דומה האיש המגרש לאישה המתגרשת, שהאישה יוצאת לרצונה ושלא לרצונה, והאיש אינו מוציא אלא לרצונו. "משנה, יבמות, י"ד, א'.

הכתובה (הרחבה)

הכתובה היא חוזה המפרט את חובותיו של הבעל כלפי אשתו, החלות עליו מתוקף נישואיהם. אחת החובות היא סכום כסף המועבר לאישה במקרה של גירושים או אלמנות. כיום, ברוב המקרים, סכום זה אינו עובר לאישה וחלוקת הרכוש נעשית בהתאם ל"חוק יחסי ממון", שהפסיקה בבתי הדין הרבניים גם היא מחויבת לו. כמו כן לא ייפסקו בדרך כלל מזונות לאישה המתפרנסת בכוחות עצמה (להבדיל ממזונות ילדים). עריכת כתובה היא חלק בלתי נפרד מהחופה על פי תקנת חכמים. קיימת מחלוקת הלכתית אם מותר לערוך שינויים בנוסח הכתובה המקובל (הכתוב בארמית).

כשיר למתן גט, כגון עקב מחלה או תאונה.

לאורך הדורות חכמי ההלכה ניסו למתן את אי-השוויון באמצעים שונים, והנהיגו תקנות במגמה להגן על האישה הן בתוך מערכת הנישואים והן ביציאה ממנה. חכמי המשנה והתלמוד הטילו על הבעל חובות שונות כלפי אשתו שעוגנו במסגרת הכתובה, ואלו הורחבו על ידי הגאונים. לגבי עגונות הנהיגו חכמים כבר בתקופת חז"ל מדיניות הלכתית מקילה. אפשרות הלכתית נוספת שחכמים עשו בה שימוש על מנת למתן את האפליה נגד נשים בהלכה בתחום הנישואים היא כפיית גט.

כפיית גט וטענת "מאיס עליי"

על אף הדרישה שהגט ינתן מרצונו החופשי של הבעל, במשנה נקבע כי: "גט מעושה בישראל - כשר"⁴. גט מעושה הוא גט שניתן בעל-כורחו של הבעל מכוח כפייה. בתלמוד הוגבל היקף התקנה ונקבע כי "גט מעושה" הוא בעל תוקף רק כאשר נכפה על הבעל "כדין", עקב עילות מוצדקות. פוסקי ההלכה נחלקו בשאלה מהן העילות המוצדקות לכפיית גט. מימי הגאונים (לכל המאוחר) ועד המאה ה-12, נהגה ההלכה שלפיה במקרה שבו האישה חפצה באופן חד-צדדי בגירושים בטענת "מאיס עליי", כלומר שבעלה מאוס עליה והיא איננה רוצה עוד לחיות עמו, כופים על הבעל לתת לה גט. בעמדה זו החזיקו גם פוסקי הלכה מרכזיים מאוחרים יותר,

ובניהם הרי"ף, הרמב"ם, והמהר"ם מרוטנבורג. כפיית גט בטענת "מאיס עליי" הלכה ופחתה בשל התנגדות נחרצת מצד רבנו תם (ומצד פוסקים אחרים), אשר קבעו שגט שניתן בנסיבות אלו פסול. ב"שולחן ערוך", ספר ההלכה שנתקבל ברוב קהילות ישראל, נפסק כדעת המתנגדים.

4. (משנה, גיטין, ט':ח.).

תקנות "חרם דרבנו גרשום" (הרחבה)

בימי הביניים נתקבלו בחלק מקהילות ישראל תקנות המכונות "חרם דרבנו גרשום". בין היתר, תקנות אלו אוסרות על גבר נשוי לשאת אישה שנייה, וכן לגרש את אשתו שלא ברצונה. לדעת רוב רובם של הפוסקים, ועל-פי פסיקת הרבנות הראשית, תקנות אלו חלות כיום על כל עדות ישראל.

מעמד האישה בתחום הנישואים והגירושים כיום

על אף ניסיונותיהם של פוסקי הלכה שונים להיטיב עם הנשים, מעמדן הנחות בהלכה נותר בעינו. גבר המעוניין להתגרש ואשתו מסרבת לקבל גט, קיימת עבירו אפשרות לקבל אישור המכונה "התר מאה רבנים" לשאת אישה שנייה. ההיתר ניתן כיום באישור הרבנים הראשיים, ומוכר כחריג מותר בחוק האוסר על ביגמיה. לעומת זאת, אישה מסורבת גט סובלת מנחיתות כפולה: ראשית, אין באפשרותה לקבל היתר להתחתן מחדש. שנית, ההלכה אוסרת עליה לקיים כל מערכת יחסים זוגית עם גבר אחר בזמן היותה מסורבת גט. במקרה שאישה מפרה איסור זה, היא עלולה לסבול מיחס קשה מצד בית הדין אשר יקבע כי היא "אסורה לבעלה ולבעלה", בעוד שגבר מסורב גט המנהל קשר עם אישה אחרת לא יזכה ליחס כזה. בהתאם להלכה היא תחשב לנואפת, וילדים שיוולדו מקשר כזה ייחשבו לממזרים ולא יוכלו להתחתן על פי ההלכה.

מדיניות הפסיקה בבתי הדין הרבניים

בבתי הדין הרבניים בישראל, חלקם של הדיינים מחזיקים במדיניות פסיקה מחמירה בסוגיית כפיית גט. בשל החשש מפסיקת כפיית גט, הדיינים נמנעים מחיוב הבעל בגט בניגוד לרצונו, או מעדיפים ללחוץ על האישה להיכנע לדרישות סחטניות מצדו כתנאי למתן הגט, ובכך מעודדים את תופעת סרבנות הגט. חלק מהדיינים נמנע מחיוב גט אפילו במצבים של אלימות, או של עגינות ארוכת שנים. כחלק ממדיניות זו הדיינים ממעטים לעשות שימוש בכלים העומדים לרשותם נגד סרבני גט במסגרת "חוק הסנקציות", הכוללים בין היתר שלילת רישיון נהיגה, הקפאת חשבון בנק, ואף מאסר.⁵

5. החוק התקבל כתיקון לחוק חוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין) תשנ"ה-1995, ונסמך על "הרחקות דרבינו תם", המתירות הפעלת לחץ עקיף על סרבני גט.

פתרון הלכתי משולב: הסכם קדם נישואים ותנאי בקידושין

לאורך כל הדורות פוסקי ההלכה ראו בעגינות בעיה קשה, ולפיכך השקיעו מאמצים גדולים, ואף הציעו פתרונות הלכתיים מרחיקי לכת, במטרה להתיר נשים מעגינותן. בסעיף זה נציג בהרחבה שני כלים למניעת סרבנות גט ועגינות: הסכם קדם נישואים, ותנאי בקידושין. בנוסף נציין שני כלים הלכתיים נוספים: שליחות גט, והרשאה להפקעת קידושין.

הסכם קדם נישואים

כלי מרכזי למניעת סרבנות גט אשר זוכה לתמיכה מצד קשת רחבה של רבנים ופוסקי הלכה בעולם האורתודוקסי כיום הוא הסכם קדם נישואים. מטרתו של ההסכם היא לקבוע השלכות כספיות לסרבנות גט, וכתוצאה מכך להפחית את כדאיותה.

קיימים מספר נוסחים של הסכמי קדם נישואים. את ההסכם המוצע במסגרת מסלול "נישואים פרטיים כהלכה" ניסחנו כשילוב, בשינויים קלים, בין ה"הסכם לכבוד הדדי" שחובר על ידי הרב אלישיב קנוהל ז"ל, הרב ד"ר דוד בן זון והטוענת הרבנית ד"ר רחל לבמור, וה"הסכמאהבה" של ארגון "צהר". הסכמים אלו הם פרי עבודתם של אנשי ונשות הלכה ומשפטנים מומחים בהלכות נישואים וגירושים. ההסכם מופיע במלואו כנספח לחוברת ("הסכם בין בני זוג הנישאים"). עיקרי ההסכם מפורטים להלן.

ההסכם הדדי. כאשר אחד מהצדדים מעונין בגירושים, באפשרותו לשלוח הודעה על רצונו להתגרש. אם לאחר תקופה מסוימת הזוג עדיין נשוי בגלל סרבנות הצד השני - ניתן להפעיל את ההסכם, והסרבן יישא בהשלכות הכספיות כאמור בהסכם.

ניסיון שיקום. ההסכם כולל את הסכמת הצדדים לעבור תהליך של שיקום הנישואים, למשך תקופה מוגדרת, לפני הפעלת הסעיף הכספי בהסכם.

המנגנון ההלכתי. ההסכם מבוסס על התחייבות ל"מזונות מוגדלים". עם תחילת הנישואים מתחייב כל צד לשלם לצד השני דמי מזונות מוגדלים למשך כל תקופת הנישואים. בד בבד, הצדדים מסכימים "למחול", כלומר לוותר, על גביית המזונות המוגדלים. אם ביקש אחד מהצדדים להיפרד, אך נותר נשוי בחלוף התקופה האמורה בהסכם, תופקע מחילתו הוא, והוא יוכל לאכוף את ההסכם.

הגדרת סיום הנישואים. ההסכם מנתק את הקשר בין מתן גט ובין הסדרת הנושאים הנלווים לגירושים כגון חלוקת הרכוש, ואחזקת הילדים. מובהר כי הסכמה לסיום הנישואים

תוקפו ההלכתי של ההסכם (הרחבה)

אמנם להסכמי קדם נישואים קיימת התנגדות מצד חוגים שמרניים, שלטענתם ההסכם פוסל את הגט שניתן בעקבותיו בהיותו "גט מעושה". אולם, לדעת פוסקי ההלכה הרבים התומכים בהסכם, המנגנון ההלכתי "מזונות מוגדלים" לא פוגע בכשרות הגט, שכן המזונות המוגדלים אינם נחשבים בגדר "קנס" אשר הופך את הגט ל"מעושה".⁶ השאלה אם בית הדין הרבני יסכים לסדר גט כאשר יש הסכם קדם נישואים, תלויה אם כן בהרכב הדיינים שיושבים בבית הדין, ובתפיסת עולמם.⁷

עם זאת, עצם החתימה על ההסכם עשויה להרתיע מבחירה בסרבנות גט. בנוסף, בכוחה של חתימה על הסכמי קדם נישואים להרים תרומה חשובה ליצירת נורמה חברתית השוללת שימוש בנשק סרבנות הגט.

6. למשל הרב משה פיינשטיין (איגרות משה, אבן העזר ד, קו): "[...] שאם יגרשנה ליפטר מחיוב זה [של מזונות מוגדלים] אין זה בחשיבות גט מעושה ויהיה גט כשר לתחילה". לפי הרב יצחק הרצוג (שו"ת היכל יצחק, אבן העזר קנח), לחץ כלכלי מתון אינו הופך את הגט למעושה. לפי דעה נוספת המובאת בהגהות הרמ"א (שו"ע אה"ע סימן קלד, סעיף ד), גם אם קיים חשש לכפייה שלא כדין, הסכמת הבעל לקנס מראש מכשירה את הגט, לפחות בדיעבד.

7. יש להדגיש כי ההסכם אינו עשוי להיות מכשול להסכמת בית הדין לסדר גט: לכל היותר, בית הדין עשוי להתנות את סידור הגט בביטול ההסכם והחזרת הכסף ששולם מכוחו, כך שבכל מקרה החתימה על ההסכם אינה מרעה את מצבו של תובע הגירושים.

פתרון הלכתי משולב הסכם ותנאי בקידושין

איננה מותנית בשום צורה בהסכמה על הנושאים הנלווים. כמו כן, קיימת אפשרות להסכים מראש על הערכאה שבה יתבררו הנושאים הללו.

תוקף משפטי

ניתן לאכוף את ההסכם בהוצאה לפועל, לאחר שיקבל תוקף של פסק דין, ללא התדיינות על תוכנו בבית משפט או בבית דין.⁸

תנאי בקידושין

”קידושין על תנאי” היא אפשרות המוזכרת כבר במשנה (מסכת קידושין ג', ב'). משמעותה היא שתוקף הקידושין מותנה בקיום תנאי מסוים שנקבע בשעת הקידושין. אם התנאי אינו מתקיים - הנישואים בטלים. לאורך הדורות היו פוסקים שהציעו להשתמש בעשיית תנאי על מנת למנוע עגינות. הצורך בתנאי בקידושין נוסף על הסכם קדם-הנישואים נובע מכך שלא תמיד בכוחו של ההסכם למנוע עגינות, כמו למשל במצבים של אי-שפיות, סרבנות עיקשת, נעדרות או בריחה מהארץ.

עשיית התנאי היא חלק בלתי נפרד מהקידושין, ועל כן יש לחתום על “שטר התנאה” לפני טקס הקידושין, ובסמוך אליו ככל האפשר. שני עדי הקידושין יחתמו על שטר ההתנאה. רצוי שבמעמד הקידושין עצמו יצהירו בני הזוג שהם נישאים בכפוף לתנאי.

עיקרי התנאי

על-פי התנאי, כל עוד לא התקיים אחד המצבים המוזכרים בשטר שעליו חתם הזוג, האישה תיחשב מקודשת. אם התקיים לפחות אחד מהמצבים, הקידושין יהיו בטלים למפרע. יש להדגיש

8. בני-זוג הבוחרים במעמד יודעים בציבור יכולים לחתום על ההסכם ביניהם. זוגות שבכוונתם להירשם במשרד הפנים כנשואים מחויבים לחתום על ההסכם בפני נוטריון, בפני בית משפט לענייני משפחה, או בפני בית דין.

שהקידושין אינם מתבטלים מאליהם על סמך התנאה זו, אלא יתבטלו אך ורק על סמך קביעת בית דין.

נוסחו המלא של התנאי שאנו מציעים מופיע כנספח בסוף החוברת. נציין כי קיימים גם נוסחים אחרים של שטרי התנאה, וכי לא קיימת עדיפות ברורה לנוסח זה או אחר. מומלץ להתייעץ בעניין נוסח התנאי עם בעל סמכות הלכתית המתמצא בנושא.

ההסכם המשולש

בגלל האפשרות שיוטל ספק בתקפות של התנאי, הציעו הרב פרופ' מתתיהו ברויד וד"ר רחל לבמור לערוך "הסכם משולש", הכולל עשיית תנאי בקידושין כמתואר לעיל, ועוד שני מרכיבים נוספים.¹⁰ הראשון, שימנה הבעל בעת הקידושין את כל מי שיראה את חתימתו על ההסכם כשליח לכתובת הגט: המינוי מסויג למצב בו בית הדין יורה לאדם לגרש

10. הפניה מלאה למאמרם בנושא מופיעה בהערה הקודמת.

תוקף הלכתי (הרחבה)

בגמרא אמנם כתוב (יבמות קז.) "אין תנאי בנישואין", ואמרה זאת מהוה בסיס לרוב ההתנגדויות להתנות את הקידושין בתנאים כלשהם. עם זאת, על פי פירוש בעלי התוספות, שלפיו משמעות האמרה היא: "אין רגילות להתנות בנישואין", הציעו חכמי הלכה שונים במשך הדורות הצעות לתנאי בקידושין. ההצעות הוצעו לא כפתרון גורף, אלא כפתרון למצבים מסוימים, כגון במקרה של אח מומר (הרב יהודה עמיטל, 2006); או כאשר בית דין מחייב את הבעל לתת גט והוא מסרב לעשות כן במשך תקופה מסוימת (הרב אליעזר ברקוביץ, 1966); או אם הבעל יעזוב את האישה לזמן ממושך בלי רשותה, או יסרב לקבל עליו דין תורה, או יחלה במחלת רוח, במחלה מדבקת וכדומה (תנאי רבני קושטא משנת 1924); או כאשר הבעל קיבל פסק גירושין מבית משפט אזרחי אך אינו נותן גט (הצעת רבני צרפת משנת 1907).⁹

למרות ההתנגדות שהובעה להצעות שונות במשך הדורות, יש רגליים לטענה שבדיעבד, במצבים קשים של עגיונות, ניתן יהיה להסתמך על "תנאי בקידושין" על מנת להכריז על הקידושין כבטלים למפרע, וכך לשחרר את האישה מעגיונותה.

9. לסיקור היסטורי של הצעות התנאי במשך הדורות ראה: תהילה בארי, *היסוד הנפשי הנדרש לכינון הקידושין בהקשרן של טענות ה'טעות' וה'תנאי'* (עבודה לקבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה" אוניברסיטת בר אילן- הפקולטה למשפטים, רמת גן, התש"ע); Bernard Jackson, ed., *Agunah: The Manchester Analysis* (2011) Vol. 1, pp. 85-147; וכן ראה: הרב מתתיהו ברויד וד"ר רחל לבמור, "החוט המשולש לא במהרה ינתק: הסכם תנאי בקידושין, הרשאה לכתובת גט ותקנת קהל", *תחומין* לז' (תשע"ז), עמ' 228.

את אשתו. בנוסף, ההסכם כולל מתן הרשאה מהבעל לבית דין, על סמך תקנת קהל, להפקיע את הקידושין אם יסרב לתת את הגט תוך פרק הזמן הנקוב.¹¹

אנו מציעים לכל הזוגות המתחתנים דרך מסלול "נישואים פרטיים כהלכה" לחתום, בנוסף על הסכם קדם נישואים למניעת עגינות, על ההסכם המשולש (המצורף כנספח לחוברת), תוך הקפדה על הנוסח ועל אופן הביצוע, על מנת לרכוש את ההגנה שהוא נותן בפני עגינות.

קבילות התנאי בבתי הדין

ככל הנראה, רוב בתי הדין בישראל כיום, הן ממלכתיים והן פרטיים, לא יכירו לכתחילה בתוקף ההלכתי של התנאי. עם זאת, בשעת הדחק, במידה ואישה שהתקדשה על תנאי תעמוד בפני סכנת עגינות, אפשר שיימצא בית דין שיכיר בתנאי כדי לחלצה מעגינותה. יש להניח שהרבנים שחיברו את נוסחי התנאים הקיימים כיום יעמדו מאחוריהם, ויסכימו להקים בית דין שיבדוק את אפשרות הפעלת התנאי במקרה הצורך. יש לקוות שככל שעשיית תנאי בקידושין תתפשט בקרב הציבור, תוכשר הקרקע להתקבלותו על רוב פוסקי ההלכה.

11. כפי שכותבת ד"ר תהילה בארי: "יתרונו של ההסכם בכך שהוא עצמו יוצר שלושה צדדים של ספק. כך, למשל, אף אם אנו חוששים ומסופקים שמא האישה והאישה גם יחד מחלו על תנאם, וגם מסופקים שמא האיש ביטל את השליחות, הרי שעדיין יש מקום לסמוך על הפקעת קידושין [...] [גם אם אנו מסופקים אם ניתן לסמוך על תקנה כללית של הפקעת הקידושין, הרי שיש בסיס רחב יותר לסמוך על תנאי מפורש המעניק כוח של הפקעה [...]". יתרונו של ההסכם המשולש טמון לדעתנו בכך שמן הבחינה המהותית, ענפי ההיתר משפיעים זה על זה באופן ההופך אותו לשלם הגדול מסך חלקיו". הפניה מלאה למאמרה מופיעה בהערה 5.

מסלול נישואים פרטיים כהלכה

זוגות הבוחרים במסלול 'נישואים פרטיים כהלכה' נישאים כדת משה וישראל ומוגדרים כאיש ואישה לכל דבר מבחינת ההלכה האורתודוקסית. אך בשונה מנישואים רגילים בישראל, נישואיהם נערכים באופן פרטי: מבלי לערב את הרבנות, ומבלי לרשום את הנישואים במרשם האוכלוסין. לאחר החתונה, בני הזוג יכולים לבחור לחיות במעמד אזרחי של ידועים בציבור, או להתחתן בנוסף בטקס אזרחי בחו"ל לצורך רישום כנישואים במשרד הפנים. בלב מסלול 'נישואים פרטיים כהלכה' עומדים שני המנגנונים ההלכתיים 'הסכם קדם נישואים' ו'תנאי בקידושין'. אנחנו מאמינות ומאמינים שהשילוב ביניהם מסוגל להילחם ביעילות בתופעת סרבנות הגט ובבעיית העגינות, ולקרב מציאות של זוגיות שוויונית במסגרת ההלכה.

איך זה מתבצע בפועל?

מסלול 'נישואים פרטיים כהלכה' נועד לאפשר לזוגות להינשא באופן פרטי. ההליך מלווה על ידי עורכות דין מטעם הארגון על מנת לסייע בהתגברות על מכשולים בירוקרטיים וטכניים. מבחינה מעשית, זוגות המעוניינים להינשא דרך מסלול 'נישואים פרטיים כהלכה' יעברו חמישה שלבים:

1 פגישת ייעוץ

בשלב הראשון בני הזוג יגיעו לפגישת ייעוץ עם עורכת דין, שבה יקבלו הסבר על המרכיבים במסלול 'נישואים פרטיים כהלכה'. גם לאחר פגישה זו באפשרותם לחזור לשאלות ולבירורים נוספים. הגעה לפגישת ייעוץ כרוכה בתשלום דמי השתתפות בעלות סמלית כתמיכה בפעילות העמותה.

2 בירור כשירות לנישואים על פי ההלכה

על מנת לברר את כשירות בני הזוג לנישואים בני הזוג יעברו הליך בירור רווקות, ובמקרה הצורך גם בירור יהדות.

3 חופה וקידושין

בני הזוג יינשאו בטקס קידושין לפי ההלכה האורתודוקסית, שייערך בידי מסדר קידושין המומלץ מטעם העמותה, או על פי בחירת בני הזוג. הדרישות לשם קיום חתונה כהלכה הן עריכת כתובה, ונוכחתם של שני עדים (גברים) כשרים (שומרי מצוות) בטקס הקידושין, שבו על האיש לקדש את האישה בטבעת שקנה בכספו. נוסף על כך, זוגות הנישאים באמצעות מסלול 'נישואים פרטיים כהלכה' יחתמו על הסכם קדם נישואים, על שטר התנאה והרשאה, ועל התחייבות שבמקרה של פירוד, חס וחלילה, יוסדרו הגירושים באמצעות גט.

4 הנפקת תעודת זוגיות

לאחר החתונה תונפק עבור בני הזוג תעודה שמעידה על כך שערכו קידושין כדת משה וישראל. אין לתעודה זו מעמד לצורך רישום נישואים במשרד הפנים, אך היא צפויה לסייע בהוכחת קשר של ידועים בציבור בפני הרשויות.

5 פרסום דבר הנישואים

נישואיהם של זוגות הנישאים דרך מיזם 'נישואים פרטיים כהלכה' יפורסמו על מנת להעניק להם את הפומביות הראויה. תעודות הזוגיות של הזוגות יועלו לאתר האינטרנט של המיזם (privatemarriage.org), בהשמטת פרטים העשויים לשמש למטרת גניבת זהות.

הליכי פרידה של זוגות שנישאו דרך מסלול 'נישואים פרטיים כהלכה'

אנו מאחלות ומאחלים לכל הזוגות שיזכו להקים בית נאמן בישראל. אם באופן מצער נישואי בני זוג שנישאו דרך המסלול ייקלעו למשבר, עליהם להיות מודעים הן להיבט ההלכתי והן להיבט המשפטי-אזרחי של גירושי מי שנישא כהלכה באופן פרטי.

זוגות שבחרו להינשא בטקס אזרחי בחו"ל ונרשמו במשרד הפנים כנישואים מחויבים על פי חוק להתגרש בבית דין רבני ממלכתי. כאמור, זוגות שנישאו באופן פרטי ובחרו במעמד ידועים בציבור אינם נדרשים על ידי המדינה להליך בבית הדין או להליך משפטי אחר על מנת להתיר את הקשר ביניהם. יחד עם זאת, מבחינה הלכתית בני-זוג שנישאו בטקס קידושין כהלכה מחויבים להסדיר את הפרידה ביניהם באופן הלכתי. דרך המלך במקרה זה היא סידור גט בבית דין פרטי, או בבית דין רבני ממלכתי.¹² במקרה של סרבנות גט, או של חוסר כשירות או נפקדות ממושכות של בן הזוג, בית הדין יוכל להפעיל את התנאי בקידושין על מנת למנוע עגינות.

האם קיימת סכנת מאסר או רישום פלילי לבני זוג הנישאים באופן פרטי?

סעיף 7 לפקודת הנישואין והגירושין (רישום) קובע: "כל שאינו דואג לרישום הנישואין או הגירושין שלו, או לרישום הנישואין או הגירושין שהוא סידר לאחר, דינו - מאסר שנתיים". לכאורה, משמעות הדברים היא שנישואים פרטיים ללא רישום היא עבירה פלילית מצד בני הזוג הנישאים ומסדר הקידושין, עבירה הנושאת

12. אם הגירושים מתבצעים בבית הדין הממלכתי יקדם להם הליך בירור נישואים, ובסופם ירשמו בני הזוג כגרושים במרשם האוכלוסין.

עונש מאסר. אם כי במישור העקרוני אין אפשרות לבטל לחלוטין את הסיכון הזה, יש לציין שני דברים: ראשית, החוק איננו מיושם בפועל. נכון להיום לא ידוע על אף מקרה של אישום פלילי בגין נישואים פרטיים, וזאת על אף שבישראל נערכות חתונות פרטיות כדבר שבשגרה. שנית, הפרשנות המשפטית לחוק נתונה במחלוקת, ולפיכך עדיין לא ברור אם הסנקציה הפלילית בחוק חלה על עריכת נישואים פרטיים. הסוגיה טרם הוכרעה ונמצאת בימים אלו בדיון בבית המשפט.¹³

בדרך לתיקון

היעדר השוויון בין האישה והאיש בתחום הנישואים והגירושים ובנושאים אחרים בהלכה הוא בעיה קשה, ולא פעם בעל השלכות קשות. רבים מפוסקי ההלכה לאורך הדורות היו מודעים לבעיות אלו וניסו לחתור לפתרון ולצמצומן. כנגדם התקיימו ועדיין מתקיימים בעולם ההלכה תהליכים הפוכים של הקשחת העמדות ההלכתיות בסוגיות הללו, וכתוצאה מכך מעמד האישה בהלכה כיום עדיין רחוק מלהשביע רצון. מאותה סיבה הכלים להתמודדות כנגד תופעות סרבנות הגט והעגינות שהצענו אינם שלמים, ואינם מקובלים על חלק גדול מפוסקי ההלכה. למרות זאת, אסור שקשיים אלו ירפו את ידי מי שמייחלים לשינוי המצב מלפעול במידת האפשר. אנחנו מאמינות ומאמינים שבדומה למה שהתרחש במהפכות אחרות בעבר - גם כאן השינוי יצמח מלמטה. תקוותנו היא שאימוץ הדרגתי של הפתרונות ההלכתיים למניעת סרבנות גט ועגינות על ידי ציבור גדל והולך, הוא שיציע לבסוף את עולם ההלכה ואת מנהיגיו בדרך לתיקון.

13. על-פי עמדת היועץ המשפטי לממשלה (משנת 2017) פקודת הנישואין והגירושים חלה על כל מי שנישא על פי "הדין הדתי הרלוונטי", ובכלל זה יהודים שנישאו על-פי ההלכה. לעומת זאת, על-פי עמדת היועץ המשפטי לכנסת בתגובה לעתירת עמותת 'מבוי סתום' (בג"ץ 2102/18) החוק אינו אוסר כלל על עריכת נישואים פרטיים, אלא רק על אי-דיווח לרשויות. קיימות גם פרשנויות אחרות.

הסכם בין בני זוג הנישאים

שנערך ב _____ ביום _____ לחודש _____ שנת _____,

בני: _____ שם האישה _____
 (שיקרא להלן: "האישה"), מספר תעודת זהות _____

ובני: _____ שם האישה _____
 (שתקרא להלן: "האישה"), מספר תעודת זהות _____

הואיל והאישה והאישה (להלן: "בני הזוג") הסכימו ביניהם להינשא בחופה וקידושין כדת משה וישראל,
הואיל ובני הזוג מתכוונים לנהוג כבוד אחד כלפי משנהו וליישב חלוקי דעות ביניהם בהגינות ובדרכי נועם,
הואיל ובני הזוג הסכימו להשתית את חיי נישואיהם על יסודות של אהבה, אחווה, שלום, שוויון, כבוד, התחשבות, הגינות ואכפתיות הדדיים,

לפיכך, סוכם בין בני הזוג כדלקמן:

מבוא

א. המבוא להסכם זה מהווה חלק בלתי נפרד ממנו.

ההודעה

ב. רצה אחד מבני הזוג לגור בנפרד מבן זוגו, יכול הוא למסור הודעה בכתב למשנהו ובה הוא מודיע כי הוא מבקש לממש את התחייבויות בן הזוג השני המופיעות בסעיף ה' או ו' שלהלן, לפי העניין, (להלן: "ההודעה"). אין במשלוח הודעה על ידי בן זוג אחד כדי למנוע משלוח הודעה גם על ידי בן הזוג השני. מסירת ההודעה תבוצע במסירה אישית או במשלוח ההודעה בדואר רשום או בתחליף המצאה בהתאם לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד – 1984. יום מסירת ההודעה כאמור יקרא להלן: "יום ההודעה". שולח הודעה רשאי לבטלה בכתב ולחזור ולשולחה לפי שיקול דעתו הבלעדי. אין בביטול הודעה כדי לפגוע בתוקפה של הודעה ששלח בן הזוג השני.

שיקום הנישואין

ג.

1. מקבל ההודעה רשאי לבקש לשקם את הנישואין בעזרת גורם מקצועי מוסכם (להלן: "המסייע לשיקום הנישואין"). בהעדר הסכמה בין בני הזוג בבחירת המסייע לשיקום הנישואין, ימונה המסייע לשיקום הנישואין ע"י האגודה הישראלית לטיפול במשפחה ובנישואין ולחידון בחי משפחה.
2. בני הזוג מתחייבים להופיע בפני המסייע לשיקום הנישואין עד שלוש פעמים. שכרו של המסייע לשיקום הנישואין עבור הפגישות הנ"ל ישולם שווה בשווה ע"י שני בני הזוג.

* נוסח ההסכם, בשניוניים קלים, הוא שילוב בין נוסח ההסכם של טו"ר רחל לבמור לנוסח ההסכם של ארגון "צהר".

3. לא יאוחר מ-180 יום מיום ההודעה, ימסור המסייע לשיקום הנישואין מכתב לכל אחד מבני הזוג בו יציין אם בני הזוג הגיעו להסכמה לשקם את הנישואין, אם לאו. כאשר בני הזוג לא הגיעו להסכמה לשקם את הנישואין, אך לדעת המסייע לשיקום הנישואין יש בכוחו של טיפול זוגי לעזור לבני הזוג לשקם את נישואיהם, יציין זאת במכתבו.
4. על אף האמור בסעיפים ג(1) ו-2(2) לעיל ובסעיף ד' להלן, יהיה השולח פטור מלהופיע בפני מסייע לשיקום הנישואין כאמור אם במהלך הנישואין הוגשה לפחות תלונה אחת במשטרה על ידי שולח ההודעה בגין אלימות, פיזית, נפשית או מילולית, מצד בן הזוג השני כלפיו ו/או כלפי ילד או ילדים של שני בני הזוג או אחד מהם, ו/או אם השולח/המשפחה היה מטופל בלשכת הרווחה בגין אלימות של מקבל ההודעה כלפי שולח ההודעה או הילדים, ו/או, במידה וההודעה נשלחה על ידי האישה, אם שולחת ההודעה נאלצה לשהות לתקופה כל שהיא במקלט לנשים מוכות בגין אלימות מצד מקבל ההודעה, ו/או אם שולח ההודעה מטופל ע"י עמותה על רקע פנייה בגין אלימות מצד מקבל ההודעה.

התקופה

7.

1. שלח אחד מבני הזוג הודעה, חלפו 180 (מאה ושמונים) יום מיום ההודעה (להלן: "**התקופה**"), ובני הזוג לא הגיעו להסכמה לשקם את הנישואין והמסייע לשיקום הנישואין לא ציין כי לדעתו יש בכוחו של טיפול זוגי לעזור לבני הזוג לשקם את נישואיהם, זכאי השולח לנקוט כל פעולה למימוש התחייבויות בן הזוג השני המופיעות בסעיף ה' או ו' שלהלן, לפי העניין (להלן: "**ההתחייבויות**"). כאשר המסייע לשיקום הנישואין ציין כי לדעתו יש בכוחו של טיפול זוגי לעזור לבני הזוג לשקם את נישואיהם – תוארך התקופה ב-90 ימים נוספים (להלן: "**התקופה הנוספת**") ויחול על התקופה הנוספת האמור בסעיף ג(2) שלעיל. שולח הודעה רשאי, בכתב, להאריך את התקופה, ולקצר את ההארכה. אין בהארכת התקופה על ידי בן זוג אחד כדי להאריך את התקופה הרלוונטית להודעה של בן הזוג השני.
מוסכם במפורש על בני הזוג כי:
 - א. משך מהלך שיקום הנישואין האמור בסעיף ג' נכלל בתוך התקופה האמורה, ולא יאריכה אף אם לא התקיימו שלוש הפגישות בפני המסייע לשיקום הנישואין.
 - ב. על אף האמור בסעיף ג' (2) לעיל, רשאי שולח ההודעה לנקוט כל פעולה למימוש ההתחייבויות בתום התקופה והתקופה הנוספת (אם חלה) בכל מקרה, למעט במקרה בו מונה מסייע לשיקום הנישואין, ושולח ההודעה עצמו לא הופיע בפניו לפי הזמנת המסייע לשיקום הנישואין, כאמור לעיל.
2. היה שולח ההודעה פטור מלהופיע בפני משקם כאמור בסעיף ג(4) לעיל, והוא בחר לא להופיע בפני משקם הנישואין, הוא יהיה זכאי בתום 180 יום מיום ההודעה לנקוט כל פעולה למימוש התחייבויות בן הזוג השני המופיעות בסעיף ה' או ו' להלן, לפי העניין.

התחייבויות בני הזוג

ה. התחייבויות האיש:

1. האיש מתחייב מעכשיו לשלם לאישה, החל מיום נישואיהם וכל זמן שבני הזוג נשואים זה לזה כדת משה וישראל, דמי מזונות חודשיים בסכום הגבוה מבין הסכומים המפורטים להלן:
 - א. סך של 6,000 ש"ח, צמודים למדד יוקר המחיה מיום החתימה על הסכם זה.

- ב. סכום המהווה 50% (חמישים אחוז) מהכנסתו החודשית הממוצעת (נטו) בשנה שקדמה ליום ההודעה.
2. התחייבות זו של האישה אינה תלויה בהכנסותיה של האישה ממשכורת, שכר, רכוש או מכל מקור אחר, ואינה ניתנת לקיזוז כנגד חיובים כלשהם של האישה כלפיו.
3. על אף התחייבותו לשלם דמי מזונות חודשיים כאמור לעיל בסעיף קטן 1, האישה מוחלת מעכשיו על כל זכות המוקנית לו על פי דין בהכנסות שיהיו לאישה בתקופה בה האישה זכאית למימוש ההתחייבויות, לרבות מעשה ידיה, מותר מעשה ידיה, מציאתה או פירות נכסיה. כמובן האישה מוחלת מעכשיו על כל זכות המוקנית לו על פי כל דין למזונות מאת האישה, מכל מקור שהוא, מדור ו/או מדור ספציפי, הכול בפרק הזמן שהאישה זכאית למימוש ההתחייבות.
4. התחייבויות אלו שרירות וקיימות במלואן על אף כל מעשה או מחלל של האישה ו/או על אף כל טענת פטור העומדת לו, כל זמן שבני הזוג נשואים זה לזה כדת משה וישראל.
5. על אף התחייבותו זו של האישה לדמי המזונות, האישה מסכימה להסתפק במזונותיה ובזכויות אחרות על פי הנהוג והמקובל על פי דין מיום הנישואין ועד לתום התקופה והתקופה הנוספת (אם חלה).
6. על אף האמור בסעיף קטן 4, התחייבויות אלו בטלות אם האישה תסרב לסיוע הנישואין כהגדרת "סיוע הנישואין" בסעיף ז' או שלא תופיע בבית הדין, היא או שלוחה, במועד שנקבע כנדרש ללא סיבה מוצדקת לאי ההופעה.

1. התחייבויות האישה:

1. האישה מתחייבת מעכשיו לשלם לאיש למזונותיו, החל מיום נישואיהם וכל זמן שבני הזוג נשואים זה לזה כדת משה וישראל, דמי מזונות חודשיים בסכום הגבוה מבין הסכומים המפורטים להלן:
 - א. סך של 6000 ₪, צמודים למדד יוקר המחיה מיום החתימה על הסכם זה.
 - ב. סכום המהווה 50% (חמישים אחוז) מהכנסתה החודשית הממוצעת (נטו) בשנה שקדמה ליום ההודעה.
2. התחייבות זו של האישה אינה תלויה בהכנסותיו של האישה ממשכורת, שכר, רכוש או מכל מקור אחר, ואינה ניתנת לקיזוז כנגד חיובים כלשהם של האישה כלפיה.
3. על אף התחייבותה לשלם דמי מזונות חודשיים כאמור לעיל בסעיף קטן 1, האישה מוחלת מעכשיו על כל זכות המוקנית לה על פי דין בהכנסות וברכוש כשהם של האישה, לרבות, בין השאר, מזונות מאת האישה, מכל מקור שהוא, מדור ו/או מדור ספציפי, הכול בפרק זמן בו האישה זכאית למימוש ההתחייבויות.

4. התחייבויות אלו שרירות וקיימות במלואן על אף כל מעשה או מחדל של האיז/או על אף כל טענת פטור העומדת לה, כל זמן שבני הזוג נשואים זה לזו כדת משה וישראל.
5. על אף התחייבותה זו של האישה, האיש מסכים להסתפק במזונותיו – אם משולמים – ובזכויות אחרות על פי הנהוג והמקובל על פי דין מיום הנישואין ועד לתום התקופה והתקופה הנוספת (אם חלה).
6. על אף האמור בסעיף קטן 4, התחייבויות אלו בטלות אם האישה תסכים לסיום הנישואין, כהגדרת "סיום הנישואין" בסעיף ז' ותופיע בבית דין, היא או שלוחה, במועד שנקבע כנדרש, אלא אם נבצר ממנה להופיע בבית דין מסיבה מוצדקת לאי ההופעה.

סיום הנישואין

ז. לענין ההתחייבויות האמורות בסעיף ה' ובסעיף ו' דלעיל, "סיום הנישואין" משמעו: סיום הנישואין שבין בני הזוג כדת משה וישראל, ללא קשר וללא התניה בכל צורה או דרך שהיא בנושאים אחרים הנלווים או הקשורים לסיום הנישואין. בכלל זה: עניני משמורת הילדים, מזונותיהם וחינוכם, עניני ממון, סמכויות שיפוט או נושאים נלווים אחרים כלשהם (להלן: "עניינים אחרים"). למען הסר כל ספק מובהר, כי אישה שמסכימה לסיום הנישואין כדת משה וישראל, אפילו אינה מסכימה לתנאים או לדרישות בעניינים האחרים, לא תיחשב כמי שמסרבת לסיום הנישואין.

שמירת זכויות

ח. למעט האמור לעיל במפורש אין בהסכם זה כדי לפגוע בזכויות האיש ו/או האישה ו/או הילדים ו/או בכל סעד אחר העומד לרשות מי מבני הזוג ו/או בחלוקת הרכוש של בני הזוג, כמתחייב על פי דין ו/או על פי הסכם שנחתם ביניהם ו/או על פי מנהג המדינה. אין בנקיטת הליכים משפטיים כדי לגרוע מן האמור בהסכם זה. כדי למנוע פגיעה בשלום הבית מסכימים בני הזוג, כי פעולה המקנה סמכות לגוף שיפוטי תיעשה בהסכמה בלבד. כל עוד לא ניתנה הסכמה, תישאר הסמכות לבית המשפט לענייני משפחה.

תוקף ההסכם

- ט. אם יש מחלוקת בין הפוסקים לגבי תקפות ההסכם או סעיף מסעיפיו לפי דין תורה, בני הזוג מקבלים על עצמם את השיטה הנותנת יתר תוקף לסעיפי ההסכם. כל אחד מבני הזוג מתחייב לשלם למשנהו כל סכום, ומקנה לו כל זכות בהתאם לשיטה הנותנת יתר תוקף לסעיפי ההסכם, כך שלא יוכל לטעון טענת "קיים לי".
- י. בני הזוג מסכימים, כי במקרה שחלק כלשהו מהסכם זה יפסל, יושמט, יקבע שאינו תקף, לא יוכל להתבצע או לא יוכל להיות מוצא אל הפועל, הרי דבר זה לא יפגע בתוקף שאר חלקי ההסכם והם יעמדו בתוקפם המלא.
- יא. הימנעות או שיהיו או עיכוב של מי מבני הזוג מלתבוע ו/או לפעול למימוש זכות המוקנית לו על פי הסכם זה אין בה משום ויתור או מחילה על כל זכות כאמור, אלא אם נעשו הוויתור או המחילה בכתב.

- יב. כל ההתחייבויות בהסכם זה חלות מעכשיו בשעבוד הגוף, ונעשו בבית דין חשוב, לא כאסמכתא ולא כטופסי שטרות, אלא ככל שטרי ממון הנוהגים בישראל, כהוגן וכתיקון רבותינו ז"ל. כל התנאים האמורים לעיל תקפים כתוקף תנאי בני ג' ובני ראובן. בני הזוג התנו זה עם זה שלא ישמיטו את החיובים הנובעים מהסכם זה בשביעית. תוקף הסכם זה כתוקף כל השטרות, כתקנת חז"ל, בביטול ובפסול כל המודעות ומודעי מודעות והעדים עליהם. על כל הנ"ל קיבלו בני הזוג התחייבות בקניין המועיל, על כל דבר לפי עניינו, ובשבועה. חתימת בני הזוג על הסכם זה היא הודאה בכל האמור.
- יג. ברצון בני הזוג לתת תוקף להסכם זה הן לפי דין תורה, הן לפי חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973 (להלן: "החוק") והן לפי כל דין.
- יד. סעיף שאינו מוסכם נמחק על ידי העברת קו עליו וחתימת שני בני הזוג בראשי תיבות על יד המחיקה. כל שינוי של הסכם זה ייעשה בכתב בלבד ובאישור גוף שיפוטי מוסמך.
- טו. הכותרות בהסכם זה נעשו מטעמי נוחות בלבד ואין לייחס להם משמעות בפרשנות ההסכם.
- טז. כל הסכם או שטר שייעשה בין בני הזוג לאחר חתימת הסכם זה, ולא יכלול הפנייה מפורשת להסכם זה, יפורש על פי הכתוב בהסכם זה ויהיה כפוף לו.
- יז. בני הזוג מודיעים ומצהירים כי קראו את ההסכם, והוא הוסבר להם, והם הבינו את כל הכתוב בו, והם חותמים עליו מרצונם החופשי ללא כל אילוץ, וכי ניתנה להם האפשרות להתייעץ עם כל מי שמצאו לנכון, לרבות ייעוץ משפטי והלכתי.

ועל זה באנו על החתום:

האישה

האיש

אישור / אימות ההסכם

לאחר שנוכחתי שבני הזוג החתומים על ההסכם המצורף, אשר כולל נספח התניות ממוניות, עשו את ההסכם בהסכמה חופשית ובהבנם את משמעותו ואת תוצאותיו הריני מאשר/מאמת את ההסכם כהסכם ממון.

היום: _____

חתימה

חותמת

הגורם המאשר/מאמת –

רושם הנישואין או בית הדין הרבני האזורי או בית המשפט לענייני משפחה או נוטריון

החוט המשולש לא במהרה ינתק

הסכם קדם נישואין עם תנאי בקידושין, הרשאה לכתיבת גט ותקנת הקהל לעשות הפקעת קידושין.

מסמך זה מאשר כי בתאריך: יום _____, בחודש _____, בשנת _____, במקום _____, [שם החתן:] _____, החתן, ו[שם הכלה:] _____, הכלה, מרצונם החופשי הסכימו ביניהם על הסכם זה ביחס לנישואיהם.

החתן הצהיר בזאת לכלה תחת החופה:

"הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל, בכפוף לתנאים הבאים:

תנאי עצמאי א':

"אם אני חוזר לגור על פי שני עדים כשרים בבית המגורים המשפחתי שלנו, זאת אומרת הבית שאת דרה בו, לפחות אחת ל-ט"ו חודש עד שאת תלכי לעולמך, או עד שאני אלך לעולמי, אזי הקידושין והנישואין שלנו יהיו כשרים ותקפים.

"אולם, אם אני אעדר מבית המגורים המשפחתי שלנו במשך ט"ו חודש רצוף מכל סיבה שהיא, אפילו מסיבה שנכפתה, ואת [האישה] תפני לבית דין רבני אורתודוקסי על פי בחירתך בבקשה לסיים את הנישואין אזי הקידושין והנישואין שלנו יהיו בטלים ומבוטלים אפילו אם כבר חיינו ביחד כאיש ואשתו. ההתנהגות שלנו תהיה למפרע כשל אנשים שלא נישאו ושחלקו מגורים משותפים, והברכות שנאמרו בטלות למפרע. והטבעת שנתתי לך [לאישה] היא מתנה בעלמא.

תנאי עצמאי ב':

"אם נולד לי זרע בר קיימא לפני מותי בחיך, או שאת הרה בעת מותי ונולד זרע בר קיימא, או שנתתי לך גט כריתות כשר קודם מותי, או שבעת מיתתי אין לי אה חי, או שבתוך שלושה חודשים אחרי מותי אחי יקיים בך חליצה כדין באישור בית דין רבני אורתודוקסי, אזי הקידושין והנישואין שלנו יהיו כשרים ותקפים.

"אולם, אם אני אמות בלי זרע בר קיימא בחיך ובהיי אחי, או בהיי אחי כשאת הרה בעת מותי אבל אין הוולד הנולד זרע בר קיימא ח"ו, וקודם מותי לא נתתי לך גט כריתות כשר, ואחי לא קיים בך חליצה כדין באישור בית דין רבני אורתודוקסי תוך שלושה חודשים אחרי מותי, אזי הקידושין והנישואין שלנו יהיו בטלים ומבוטלים אפילו אם כבר חיינו ביחד כאיש ואשתו. ההתנהגות שלנו תהיה למפרע כשל אנשים שלא נישאו ושחלקו מגורים משותפים, והברכות שנאמרו בטלות למפרע. והטבעת שנתתי לך היא מתנה בעלמא.

סיכום תנאי א' ותנאי ב':

"אני מצהיר כי התנאים דלעיל נעשו בקניין בפני בית דין חשוב כמתחייב על פי ההלכה, לא כאסמכתא ולא כטופסי שטרות, ובשבוועה. התנאים המובאים לעיל נעשו כתנאי בני גד ובני ראובן (במדבר ל"ב). אפילו יחסי אישות ביננו לא יבטלו תנאים אלו. אשתי תהיה נאמנת כמו מאה עדים להעיד שמעולם לא ביטלתי תנאים אלו.

"באם יהיה צורך בגירושין ממני מכל סיבה שהיא, על פי בית דין רבני אורתודוקסי על פי בחירת אשתי, אפילו אם אני אתנגד במפורש לבית דין זה שהיא בחרה, אני גם ממנה כל מי שרואה את חתימתי על מסמך זה לפעול כסופר לרכוש עט, דיו ונוצה עבורי ולכתוב גט, אחד או יותר, לגרש בו אישתי, והוא יכתוב את הגט לשמי (במיוחד בשבילי), ולשמה (במיוחד בשבילה), ולשם גירושין (למטרת הגירושין). הנני ממנה בזאת כל שני עדים הרואים את חתימתי על 'כתבו ותנו' זה לפעול כעדים לגט לחתום כעדים לגט שהסופר האמור לעיל יכתוב. עליהם לחתום לשמי (במיוחד בשבילי), ולשמה (במיוחד בשבילה), ולשם גירושין (למטרת הגירושין), על מנת לגרש בו אשתי שהוזכרה לעיל. הנני ממנה בזאת כל מי שרואה את חתימתי על מסמך זה לפעול כשלוחי לקחת את הגט, לאחר שנכתב ונחתם, ולהיות שליח שלי למסור את הגט לידי אשתי בכל זמן שיחפוץ. ידו של שליחי תהיה כיד, מסירתו תהיה כמסירת, פיו כפי, ואני נתון לו רשות למנות שליח נוסף במקומו, ושליח זה יוכל למנות אחר במקומו, שליח אחר שליח, אפילו עד מאה שליחים, מרצונו, אפילו למנות שליח בהעדרותו, עד שהגט יגיע לידיה, ומיד כאשר הגט יגיע לידיה מידיו או מידי שלוחו, או מידי שליחי שלוחו, אפילו עד מאה שליחים, היא תהיה גרושה ע"י גט זה ממני ותהיה מותרת לכל אדם. ניתנת בזאת רשותי לרב המסדר לעשות שינויים בכתובת שמותינו ככל שנראה לו לפי ההלכה. אני מתחייב בכל הרצינות, אפילו בשבוועה דאורייתא, שלא לבטל את כח הגט לגרש את אשתי או לבטל את כח השליח שהוזכר לעיל למסור לאשתי. ואני מבטל כל מודעה שיתכן שנתתי שיכולה לפגוע בכח הגט לגרש בו את אשתי או בכח השליח שהוזכר לעיל למסור אותו לאשתי. אפילו אם אשתי ואני נמשיך לחיות יחד לאחר מסירת הוראה זו לגרש אותה, ואפילו אם נקיים יחסי אישות לאחר שנתתי הוראה לכתוב, לחתום ולמסור גט, יחסי אישות אלו לא ייחשבו במפורש או במשתמע כמבטלים הוראה זו לכתוב, לחתום ולמסור גט. אשתי תהיה נאמנת כמאה עדים להעיד שלא ביטלתי את הצהרתי למנות סופר לכתוב את הגט בשליחותי, או את העדים לחתימה על הגט בשליחותי או כל שליח למסור אותו לידי אשתי.

"זאת ועוד, אני מכיר בכך שאשתי הסכימה להינשא לי רק מתוך ההבנה שאם תרצה להתגרש ממני אני אתן לה גט תוך ט"ו חודש מאז שביקשה את הגט. אני מכיר בכך שאם אסרב לתת גט מכל סיבה שהיא (אפילו במקרה שאני אנוס), אני מסכים שנישואיני יוכרזו כבטלים ומופקעים, ושכסף הקידושין יהיה מופקר על ידי בית דין למפרע, ושכל בעילותינו יהיו נחשבים בעילת זנות, על פי הכללים של אפקעינהו רבנו לקידושין מיניה, בהתבסס על תקנת הציבור שכל הנישואין חייבים להסתיים בגט הניתן תוך ט"ו חודש מבקשת האשה להתגרש. אנו שנינו שייכים לקהילה שבה רוב הרבנים הגדולים ובתי הדין של אותה קהילה מסכימים להפקיע קידושין במקרים כאלו, ואני מקבל את תקנת הקהל בעניין זה כמחויבת.

"זאת ועוד, במקרה שהסכם זה ייחשב כלא כשר מבחינה הלכתית בכל זמן שהוא, אזי לא היינו נישאים כלל.

"אני מודיע בזאת שאין עד, כולל עדות בעתיד שאני אציג, שיוכל לבטל מסמך זה או לשלול כל תנאי בו.

"אני מצהיר כי ההתחייבות שקיבלתי על עצמי דלעיל נעשתה בקניין בפני בית דין חשוב כמתחייב על פי ההלכה, לא כאסמכתא ולא כטופסי שטרות, ובשבועה. אם יש מחלוקת בין הפוסקים לגבי תקפות תנאי השטר הזה, אני מקבל על עצמי את השיטה הנותנת יתר תוקף. אני מסכים לתנאים דלעיל על פי חוקי התורה, הנלמדים מספר במדבר פרק ל"ב."

_____ חתימת החתן:

הכלה ענתה לחתן:

"אני מסכימה לקידושין ולנישואין אלו בכפוף לתנאי שאנחנו גרים בבית מגורים משפחתי שלנו (זאת אומרת הבית שאני דרה בו) לפחות אחת ל-ט"ו חודש על ידי שני עדים כשרים עד שאני הולכת לעולמי או עד שאתה הולך לעולמך, ואזי הקידושין והנישואין שלנו יישארו כשרים ותקפים;

"אולם, אם אהד מאתנו ייעדר מבית המגורים המשפחתי שלנו במשך ט"ו חודש רצוף מכל סיבה שהיא, אפילו מסיבה שנכפתה, אזי הקידושין והנישואין שלנו יהיו בטלים ומבוטלים אפילו אם כבר חיינו ביחד כאיש ואשתו. ואני מתנה זאת כתנאי להסכמתי לקידושין ולנישואין אלו. ההתנהגות שלנו תהיה למפרע כשל אנשים שלא נישאו ושהלקו מגורים משותפים.

"אני מצהירה כי ההתחייבות שקיבלתי על עצמי דלעיל נעשתה בקניין בפני בית דין חשוב כמתחייב על פי ההלכה, לא כאסמכתא ולא כטופסי שטרות, ובשבועה. אם יש מחלוקת בין הפוסקים לגבי תקפות תנאי השטר הזה, אני מקבלת על עצמי את השיטה הנותנת יתר תוקף. אני מסכימה לתנאי דלעיל על פי חוקי התורה, הנלמדים מספר במדבר פרק ל"ב. אפילו יחסי אישות בינינו לא יבטלו קבלת התנאי הזה."

_____ חתימת הכלה:

אנו החתומים מטה, בית דין המוסמך כראוי, מעידים על כשרות ההצהרה בעל פה וחתימת החתן והכלה.

_____ הרב:

_____ עד 1:

_____ עד 2:

מיזם 'נישואים פרטיים כהלכה' בהובלת עמותת 'מבוי סתום' מאפשר לזוגות להינשא בטקס חתונה יהודי, על פי ההלכה האורתודוקסית, מחוץ לרבנות. המסלול כולל מנגנונים למניעת סרבנות גט ועגינות, והוא מיועד לבני זוג המעוניינים בחתונה כהלכה, ועם זאת שואפים לנישואים אחראיים, הוגנים ושוויוניים.

עמותת 'מבוי סתום' פועלת משנת 1996 למען נשים עגונות ומסורבות גט. העמותה מעניקה ייצוג משפטי ותמיכה אישית לנשים, ופועלת במישור הציבורי לקידום פתרונות לבעיית סרבנות הגט בישראל, ולקידום נישואים החותרים לשוויון הכוללים מנגנונים למניעת עגינות.

אנו מודים לתומכים בהפקת החוברת:

Israel Religious Expression Platform
The Jewish Federations of North America